

DİSKAR

TÜRKİYE DEVRİMCİ İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU ARAŞTIRMA DAİRESİ

İşsizlik ve İstihdam Raporu-Kasım 2017

15 Kasım 2017, İstanbul

Bu Nasıl İstihdam!

*İstihdam artışı 1 milyon 355 bin
Zorunlu sigortalı işçi artışı 205 bin
Çıracak, Stajyer, Kursiyer ve Bursiyer Artışı
1 Milyon 128 bin*

TÜİK'E GÖRE İSTİHDAM SON BİR YILDA 1 MİLYON 355 BİN ARTTI

SGK'ya GÖRE ZORUNLU SİGORTALI İŞÇİ SAYISI SON BİR YILDA 205 BİN ARTTI

ÇIRAK, STAJYER VE KURSIYER SAYISI SON BİR YILDA 1 MİLYON 128 BİN ARTTI

İSTİHDAM ARTIŞI STAJYER KURSIYER VE BURSİYERLERDEN KAYNAKLI

GERÇEK İŞSİZ SAYISI 6 MİLYON

GENİŞ TANIMLI İŞSİZLİK ORANI YÜZDE 17,3

GENÇLERİN YÜZDE 28'İ HİÇBİR ŞEY YAPMIYOR (NE OKULDA NE İŞTE)

Özet

Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Araştırma Dairesi (DİSK-AR) Türkiye İstatistik Kurumu TÜİK'in 15 Kasım 2017 günü açıkladığı Ağustos 2017 dönemi Hanehalkı İşgücü Araştırması ile Sosyal Güvenlik Kurumu'nun (SGK) 15 Kasım 2017'de açıkladığı Ağustos 2018 dönemi sigortalı verilerini birlikte değerlendirdi. DİSK-AR'ın işsizlik ve istihdama ilişkin değerlendirmeleri aşağıda yer almaktadır.

- TÜİK'e göre istihdamda son bir yılda 1 milyon 355 bin kişilik bir artış yaşandı ancak bu artışın büyük bölümü stajyer, çıracak, kursiyer ve bursiyerlerden oluşuyor. TÜİK istatistikleri istihdamda yaşanan artışın gerçek nedenlerini yeterince ortaya koymamaktadır.

- SGK verilerine bakıldığında istihdamda yaşanan artışın gerçek yüzü ortaya çıkmaktadır.
- SGK Ağustos verilerine göre toplam sigortalı sayısı Ağustos 2016-2017 döneminde 1 milyon 370 bin arttı.
- Ancak bu artışın sadece 205 bini zorunlu sigortalı işçilerden oluşuyor.
- SGK verilerine göre son bir yılda çırak, stajyer, kursiyer ve bursiyer sayısı 1 milyon 127 bin arttı.
- İstihdam artışının asıl kaynağı sigortalı işçi artışından değil stajyer, kursiyer ve bursiyer artışından kaynaklanıyor.
- TÜİK verilerine göre dar tanımlı ve mevsimsel etkilerden arındırılmış işsizlik oranı yüzde 10,8 olarak gerçekleşti. Mevsimsel etkilerden arındırılmış işsiz sayısı ise 3 milyon 417 bin olarak gerçekleşti.
- Geniş tanımlı işsiz sayısı 6 milyon, geniş tanımlı işsizlik oranı ise yüzde 17,3 olarak gerçekleşti.
- Kadın işsizliği yüzde 15, genç kadın işsizlik oranı yüzde 27,7 olarak gerçekleşti.
- Ne istihdam ne de eğitimde olan gençlerin oranı (NEET) 28'e yükseldi.

İstihdam Artışı Sigortalı İşçilerden Değil, Stajyer, Kursiyer ve Bursiyerlerden Kaynaklı

TÜİK Ağustos 2017 verilerine göre istihdamda son bir yılda 1 milyon 355 bin artış yaşandı. TÜİK verilerinde bu istihdam artışının gerçek nedenini görebilmek zor. SGK sigortalı verilerine bakıldığında istihdam artışının gerçek boyutu ortaya çıkıyor. İstihdamdaki bu artışın arka planına bakıldığında eğreti ve güvencesiz bir artış yaşandığı görülmektedir. SGK istatistikleri ile TÜİK verileri karşılaştırmalı olarak ele alındığında bu gerçek çarpıcı biçimde ortaya çıkmaktadır.

Kayıtlı istihdam artışının en sağlıklı izlenebileceği veriler Sosyal Güvenlik Kurumu'nun (SGK) sigortalı sayılarıdır. Bu veriler kayıtlara dayalı olduğu için kesin niteliklidir. Son dönemlerdeki istihdam artışına ilişkin spekülasyonları gidermenin en sağlıklı yolu SGK verilerine bakmaktır.

Kayıtlı istihdam artışının en sağlıklı izlenebileceği veriler Sosyal Güvenlik Kurumu'nun (SGK) sigortalı sayılarına ilişkin istatistikleridir. Bu veriler kayıtlara dayalı olduğu için kesin niteliklidir.

Bu nedenle SGK sigortalı sayılarındaki değişim istihdam artışının boyutlarını ortaya koymaktadır. SGK'nın sigortalı sayılarının ayrıntılarına bakıldığında istihdam artışının ayrıntıları ve arka planı daha net ortaya çıkmaktadır.

SGK verilerine göre son bir yılda (Ağustos 2016-2017) toplam sigortalı çalışan sayısında (tüm çalışanlar) 1 milyon 370 bin artış yaşandı. Ancak bu artışın sigortalılık türleri açısından dağılımına baktığımızda, zorunlu (işçi) sigortalı ve kamu görevlisi sayısı azalırken, çırak, stajyer, kursiyer ve bursiyer sayısında astronomik bir artış yaşandığı görülmektedir.

Tablo 1: SGK Sigortalı Sayıları (Ağustos 2016-2017)

	2016 Ağustos	2017 Temmuz	2017 Ağustos	Temmuz- Ağustos 2017 Fark	Ağustos 2017- 2016 Fark
A-4/a Aktif Sigortalı Toplamı	14.577.287	16.017.735	15.911.867	-105.868	1.334.580
1-Zorunlu sigortalı	14.059.476	14.195.607	14.265.038	69.431	205.562
2-Çırak	131.682	198.710	184.877	-13.833	53.195
3-Yurt Dışı Topluluk	25.373	22.258	22.220	-38	-3.153
4-Tarım (4/a)	31.831	53.818	53.296	-522	21.465
5-Diğer sigortalılar	328.925	315.918	311.739	-4.179	-17.186
6-Stajyer ve Kursiyerler		1.231.424	1.074.697	-156.727	1.074.697
Çırak, Stajyer ve Kursiyer (2+6) Toplamı	131.682	1.430.134	1.259.574	-170.560	1.127.892
B- 4/b (bağımsız çalışanlar)	2.785.917	2.901.936	2.902.796	860	116.879
C- 4/c (kamu görevlisi)	3.042.243	2.976.173	2.961.493	-14.680	-80.750
A+B+C Toplam	20.405.447	21.895.844	21.776.156	-119.688	1.370.709

Kaynak: Sosyal Güvenlik Kurumu, Aylık Sigortalı İstatistikleri

http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/kurumsal/istatistik/aylik_istatistik_bilgileri

(*) Stajyer ve kursiyer sayılarına ilişkin veriler 2017 öncesinde SGK verilerinde yer almamaktadır. Bu veriler ilk kez SGK 2017 istatistiklerinde yer almıştır.

Ağustos 2016-2017 döneminde kamu görevlisi (4/c) sayısı 81 bin azalırken, bağımsız çalışanların (4/b) sayısı ise 116 bin arttı. Bir diğer ifadeyle sigortalı sayısındaki artışın ezici kısmı 4/a kapsamındaki sigortalı artışından kaynaklıdır. 4/a kapsamındaki artışın toplam olarak 1 milyon 334 bin olduğu görülmektedir. Ancak 4/a kapsamındaki artışın sadece 205 bini düzenli sigortalı işçidir (Tablo).

Ağustos 2016'da 131 bin olan çırak ve stajyer sayısı, Ağustos 2017'de kursiyer ve bursiyerlerin de eklenmesiyle 1 milyon 128 bine yükseldi.

SGK istatistiklerinde 4/a kapsamında çalışanlar çeşitli alt kategorilere ayrılmaktadır. Bunlardan en önemlisi zorunlu sigortalılardır. Zorunlu sigortalılar bir ya da birden fazla işveren tarafından iş sözleşmesiyle çalıştırılanlardır. Bunlar iş hukuku bakımından işçi sayılmaktadır. Sigortalı istihdamın can alıcı kategorisi burasıdır. Zorunlu sigortalı sayısındaki artış gerçek anlamda işçi sayısındaki artışı vermektedir. 4/a kapsamındaki diğer kategoriler yurt dışı topluluk sigortalısı, tarım sigortalısı, kısmi süreli çalışanlar, çıraklar, stajyerler ve kursiyerlerdir.

Bu nedenle 4/a kapsamında bakılması gereken temel husus zorunlu sigortası sayısı ile çırak, stajyer, kursiyer ve bursiyer sayısındaki değişimdir.

DİSKAR

TÜRKİYE DEVRİMCİ İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU ARAŞTIRMA DAİRESİ

2016 ağustos ayında 14 milyon 59 bin olan zorunlu (işçi) sigortalı sayısı 2017 ağustos ayında 14 milyon 265 bine yükselmiştir. Son bir yıldaki sigortalı işçi artışı 205 bindir. Toplam sigortalı sayısındaki artışın asıl sebebi çırak, stajyer, kursiyer ve bursiyer sayısındaki artıştır.

2016 Ağustos ayında 131 bin olan çırak ve stajyer sayısı, 2017 Ağustos ayında kursiyer ve bursiyerlerin de eklenmesiyle 1 milyon 128 bine yükselmiştir.

2016-2017 döneminde yaşanan toplam 1 milyon 370 bin kişilik sigortalı artışının 1 milyon 128 bini çırak, stajyer, kursiyer ve bursiyer artışından kaynaklanmaktadır.

Böylece 2016-2017 döneminde yaşanan toplam 1 milyon 370 bin kişilik sigortalı artışının 1 milyon 128 bini çırak, stajyer, kursiyer ve bursiyer artışından kaynaklanmaktadır. Çırak, stajyer, kursiyer ve bursiyerler iş hukuku kapsamında işçi sayılmamaktadır. Bu durumda zorunlu sigortalı işçi sayısında Ağustos 2016-2017 döneminde sadece 205 bin kişilik artış yaşanmıştır.

Öte yandan SGK verilerine göre toplam sigortalı sayısı Ağustos 2017’de bir önceki aya göre 120 bin azalmıştır.

Sigortalı sayısındaki, istihdamdaki artış eğreti bir artıştır. Zorunlu sigortalı işçi sayısı son derece az artarken, başta İŞKUR olmak üzere kamu kaynaklarından sağlanan yoğun teşviklerin sonucunda stajyer, kursiyer ve bursiyer sayısında bir patlama yaşanmaktadır.

SGK verilerine göre toplam sigortalı sayısı Ağustos 2017’de bir önceki aya göre 120 bin azalmıştır.

Stajyer, Kursiyer ve Bursiyer Sayısı Neden Arttı?

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’nun 4/a bendi hizmet (iş) sözleşmesi ile bağımlı çalışanları kapsamına almaktadır. 4/a kapsamındakiler, devlet memurları ve kendi hesabına çalışanlar dışındaki iş sözleşmesi ve benzeri şekilde bağımlı ve ücretli çalışanlardır. Sigortalı istihdamın en geniş temelini bu kategori oluşturmaktadır. SGK’nın 4/a kapsamında saydığı stajyer, kursiyer ve bursiyerler iş hukuku açısından işçi olarak sayılmamakta, işi teorik/pratik anlamda öğrenmek için işverenin yanında çalıştırılan kimse olarak tanımlanmaktadır.

DİSKAR

TÜRKİYE DEVRİMCİ İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU ARAŞTIRMA DAİRESİ

Stajyer, kursiyer ve bursiyerlerle ilgili 2016 yılında önemli değişiklikler yapıldı. 16 Şubat 2016 tarihinde ve 6676 sayılı Kanun ile stajyer adı altında çalışanların kapsamı genişletildi. “Staja tabi tutulan öğrenciler” yanında “kamu kurum ve kuruluşları tarafından desteklenen projelerde görevli bursiyerler” de kapsama alındı. Bu kategoride çalışanlar 5510 sayılı yasanın 4/a maddesi kapsamında iş kazası ve meslek hastalığı kapsamına alındı ve genel sağlık sigortalısı sayıldı. Böylece İŞKUR projeleri kapsamında cep harçlığı ile iş kanunu kapsamı dışında çalıştırılan yüzbinler sigortalı sayıldı.

“Kamu kurum ve kuruluşları (başta İŞKUR olmak üzere) tarafından desteklenen projelerde görevli bursiyerler” sigortalı sayıldı.

2 Aralık 2016 tarihli ve 6764 sayılı Kanun ile mesleki eğitim kapsamında 10 ve daha fazla sayıda çalışanı bulunan işletmelerde çalışan sayısının yüzde beşinden az olmamak üzere mesleki ve teknik eğitim okul ve kurum öğrencilerine staj yaptırılması zorunlu hale getirildi. Aday çırak ve çıraklarla birlikte stajyerlerin de ücretleri (asgari ücretin yüzde 30’u) İşsizlik Sigortası Fonu’ndan “devlet katkısı” adı altında ödenmeye başlandı. Ayrıca yine işsizlik sigortası fonundan finanse edilen toplum yararına çalışma programlarında çalışanlar da 4/a kapsamında sigortalı kabul ediliyor.

Çalışan sayısının en az yüzde 5’i kadar öğrencinin işletmede staj görmesi zorunluluğu getirildi.

Nitekim 2017 Ocak-Eylül döneminde İşsizlik Sigortası Fonu’nun 19,5 Milyar TL gelirin yüzde 34’den fazlası (6,7 Milyar TL) stajyer, kursiyer ve bursiyerler için sağlanan teşvikler kapsamında harcandı. İşsizlere yapılan ödeme ise 3,2 milyar TL düzeyinde kaldı. Bu yasal değişiklikler ve teşvikler stajyer, kursiyer ve bursiyer sayısını 2017 yılında ciddi biçimde artırdı. Ücretleri ve primleri işsizlik sigortası fonundan ödenen ve iş hukukunun işçi olarak kabul etmediği stajyer, kursiyer ve bursiyer sayısındaki yaşanan artış gerçek istihdam artışı olarak değerlendirilemez.

İŞSİZLİK ORANLARI VAHAMETİNİ KORUYOR

TÜİK tarafından açıklanan dar tanımlı (standart) Mevsimsel etkilerden arındırılmış işsizlik ise 10,8 olarak gerçekleşti. Mevsimsel etkilerden arındırılmış işsiz sayısı ise 3 milyon 417 bin oldu. Ağustos 2017 döneminde genel/standart işsizlik oranı geçen yıla sınırlı bir düşüş kaydederken, özellikle genç ve kentsel kadın işsizliğinde artış devam ediyor.

Tablo 2: Geniş Tanımlı İşsizlik (Ağustos 2017)

İşsiz Türü	Ağustos 2017
Dar tanımlı işsizler	3.404
Ümitsiz işsizler	634
İş aramayıp çalışmaya hazır olanlar	1.521
Zamana bağlı eksik istihdam	323
Mevsimlik çalışanlar	66
Toplam	5.948

Kaynak: TÜİK Ağustos 2017 Hanehalkı İşgücü Araştırmasından yararlanılarak DİSK-AR tarafından hazırlandı.

Geniş tanımlı işsiz sayısı Ağustos 2017’de 5 milyon 948 bin olarak gerçekleşti. Ağustos 2017 verilerine göre 634 bin işsiz ise iş bulma ümidini kaybetmiş durumda (Tablo 2).

Yöntemsel Açıklama: Geniş Tanımlı İşsizlik

Bilindiği gibi TÜİK tarafından açıklanan dar tanımlı (standart) genel işsizlik oranı işgücü piyasalarındaki durumu bütün boyutlarıyla ortaya koyamıyor. Dar tanımlı/standart işsizlik hesaplarının taşıdığı kısıtlar ve sorunlar nedeniyle, işsizliğin gerçek boyutlarının anlaşılması için alternatif işsizlik verilerine ve diğer işsizlik türlerine bakmak gerekiyor (Tablo1)

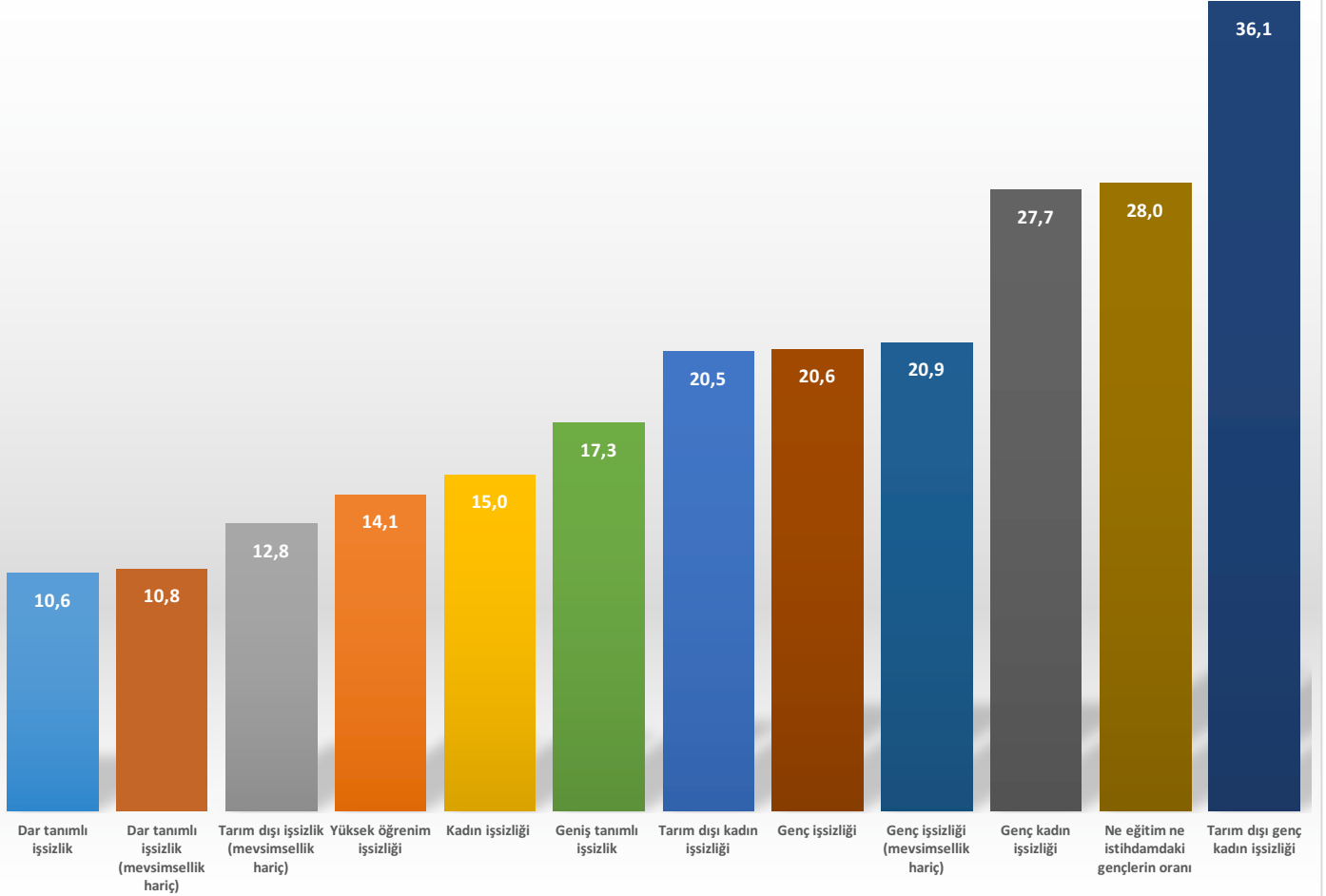
TÜİK tarafından kullanılan standart işsizlik tanımı referans dönemi içinde istihdam halinde olmayan kişilerden iş aramak için son dört hafta içinde iş arama kanallarından en az birini kullanmış ve iki hafta içinde işbaşı yapabilecek durumda olan 15 ve daha yukarı yaştaki kişiler işsiz kabul edilmektedir. Bu hesaplama yöntemi işsizliğin gerçek boyutlarının anlaşılmasını zorlaştırmaktadır.

Geniş tanımlı işsizlik hesaplaması klasik dar tanım kapsamında yer alan işsizler yanında, iş bulma ümidini kaybeden işsizleri, iş aramayan ancak çalışmaya hazır olan işsizleri, mevsimlik ve zamana bağlı eksik çalışanları kapsayan alternatif işsizlik tanımıdır. Çalışma ekonomisi literatüründe kullanımı giderek artan bir hesaplama yöntemidir.

Standart işsizlik oranı yüzde 10,6 olarak açıklanmasına rağmen diğer işsizlik türleri vahameti korumaktadır. Yüksek öğrenim işsizliği yüzde 14,1, kadın işsizliği yüzde 15, tarım dışı kadın işsizliği 20,5, genç işsizliği 20,6, ne istihdam ne eğitimde olan gençlerin oranı yüzde 28, kentsel genç kadın işsizliği ise yüzde 26,1 olarak gerçekleşti (Grafik 1).

Grafik 1: Türlerine Göre İşsizlik (Ağustos 2017)

Kaynak: TÜİK Ağustos 2017 Hanehalkı İşgücü Araştırmasından yararlanılarak DİSK-AR tarafından hazırlandı.

Değerlendirme ve öneriler

TÜİK'in Ağustos 2017 dönemi Hanehalkı İşgücü Araştırması sonuçları ile aynı döneme ilişkin SGK verileri birlikte değerlendirildiğinde, işsizlikte yaşanan düşüşün sınırlı olduğu ve "istihdam seferberliği" iddialarının kâğıt üzerinde kaldığı görülüyor. İstihdam artışı asıl olarak çırak, stajyer ve kursiyerler üzerinden sağlanıyor.

İstihdam seferliğine ilişkin açıklamaların yanıltıcı olduğu, istihdam istatistiklerinin önemli bir bölümünün gerçeği yansıtmadığı ortaya çıkmaktadır. TÜİK ve SGK verileri birlikte değerlendirildiğinde gerçek daha net ortaya çıkmakta ve sigortalı işçi istihdamının artmadığı, sadece çırak, stajyer ve kursiyer sayısının patladığı görülüyor.

DİSKAR

TÜRKİYE DEVRİMCİ İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU ARAŞTIRMA DAİRESİ

İşsizliğin azaltılması ve istihdamda kalıcı ve güvenceli artış sağlanması için önerilerimiz:

- **İş başında eğitim adı altında çırak, stajyer, kursiyerlerin ve bursiyerlerin ucuz işgücü deposu olarak kullanılması uygulamasına son verilmelidir.**
- “Herkesin çalışması için, herkesin daha az çalışması” ilkesi doğrultusunda haftalık çalışma süresi gelir kaybı olmaksızın 37,5 saate, fazla mesailer için uygulanan yıllık 270 saat sınırı, 90 saate düşürülmelidir.
- Uluslararası çalışma normları doğrultusunda herkese en az bir ay ücretli yıllık izin hakkı tanınmalıdır.
- İstihdam artışlarında kamunun payı dikkate değerdir. Kamu istihdamının artırılması, kamuda eğreti ve güvencesiz çalışma biçimleri yerine, kadrolu ve güvenceli istihdam artışının sağlanması yaşamsal önemdedir. Kamu girişimcilği ve hizmetleri istihdam yaratacak şekilde yeniden ele alınmalı ve kamuda personel açığı derhal kapatılmalıdır.
- Güvencesiz çalışma biçimlerine son verilmeli, tüm taşeron işçilere kadro verilmelidir. Kamu taşeron işçileri kamu işçisi olarak kadroya alınmalıdır.
- Uluslararası Çalışma Örgütü ILO’nun “insana yaraşır iş” yaklaşımı temelinde herkese güvenceli ve nitelikli işler sağlanmalıdır.
- Kiralık işçilik yasası (6715) Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmelidir.
- Sendikal hak ve özgürlüklerin kullanımı güvence altına alınmalı, sendikal barajlar kaldırılmalı, herkesin sendika hakkını özgürce kullanabilmesi için gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
- Toplum yararına çalışma programları kapsamında çalıştırılanlar daimî işçi statüsüne geçirilmelidir.
- İşsizlik Sigortası Fonunun amaç dışı kullanımına son verilmelidir
- Kadın istihdamının artırılması ve işsizliğin azaltılması için işgücü piyasalarındaki cinsiyetçi uygulamalara son verilmeli, ev içi bakım hizmetleri devletin gereken nitelikli, yaygın ve ücretsiz bakım hizmetlerini sağlaması ile kadının üzerinden alınmalıdır.